

Wacław Formanowicz (1886-1953)

- fakty z życia oficera WP

Wacław urodził się 19 września 1886 roku w Gostyniu jako czwarte dziecko w rodzinie Józefa Formanowicza i Gertrudy z domu Lis¹. Jego ojciec był z zawodu szewcem. Prowadził w Gostyniu także sklep bławatny (tekstylny). Na przełomie XIX i XX wieku Wacław ukończył 6-klasowe gimnazjum w Sławie (pow. Wschowa). Po jej ukończeniu otrzymał posadę państwową (brak szczegółów)³.

Przypuszczam, że pracował w Poznaniu. Potwierdzają to zapisy z jego karty meldunkowej. Wacław jako robotnik mieszkał w Poznaniu w okresie od 27 czerwca 1905 do 24 stycznia 1908 r. Przybył do stolicy prowincji z pobliskiej Komandorii, będącej częścią obecnego Poznania, obejmującą obszar pomiędzy Śródką na zachodzie a Jeziorem Maltańskim na południu. Nazwa pochodzi od komandorii Kawalerów Maltańskich, która mieściła się w tamtejszym Kościele św. Jana Jerozolimskiego. Wacław zamieszkał przy ulicy Breitestrasse 14 (dziś ul. Wielka) u Kujawiaka. Od 30 lutego 1906 mieszkał przy Halle 49 (zapewne chodzi o „Halleweg” - obecnie ul. Kazimierza Szalasa na Jeżycach). W dn. 2 marca 1907 roku przeniósł się na Bülowstrasse 3 (dziś ul. J. Kilińskiego) do domu Hensela (szwagrem Wacława był Maksymilian Hensel). W dn. 24.01.1908 r. Wacław wyjechał do Gostynia².

W tym czasie został powołany do dwuletniej służby w armii pruskiej. Szkolenie odbył w Hanowerze. Po wybuchu wojny został wcielony do 10 Armii z którą walczył w Belgii. W lutym 1915 roku otrzymał awans na podporucznika (*Leutnant der Landwehre*). Od kwietnia 1915 walczył na froncie rosyjskim, z którego został wycofany w sierpniu 1915 roku na skutek choroby nerwów. Po powrocie do zdrowia pełnił służbę garnizonową w Warszawie. W październiku 1917 roku został przeniesiony na front do 4 Armii, z którą walczył do wybuchu rewolucji niemieckiej w 1918 roku³.

Wrócił do Poznania 10 września 1918 roku, po ponad 10-latach nieobecności. Zamieszkał przy Wiesenstrasse 8 (dziś to ul. Łąkowa) w domu należącym do Hensela. 6 listopada 1918 roku wymeldował się z Poznania. Przy ostatniej z wymienionych dat widnieje skrót „ows”, który prawdopodobnie oznacza „ohne Wohnsitz”, czyli bez miejsca zamieszkania. W aktach osobowych nie wspomniał o udziale w Powstaniu Wielkopolskim.

W lipcu 1920 roku, w wypełnionej własnoręcznie ankiecie personalnej, wyraził chęć zawodowej służby w Wojsku Polskim. Był wówczas urzędnikiem komunalnym pracującym w Warszawie. Karta identyczności z 11.07.1922 (ostatni dokument dotyczący W. Formanowicza odnaleziony w CAW) podaje dzień jego wstąpienia do WP (21.07. 1920), oraz określa Jego oddział macierzysty jako 5 Pułk Piechoty Legionów³.

Własnoręczny podpis
Wacława Formanowicza

Ożenił się z wdową Marią z domu Kotarską, była żoną Kazimierza Chrzanowskiego zmarłego w 1918. Ślubowali w Warszawie 14 lipca 1920 roku⁴, czyli tuż przed przyjęciem Wacława do WP. Maria była córką Tytusa Kotarskiego i Emilii z Ulatowskich. W pierwszym małżeństwie urodziła Halinę, Paulinę i Tytusa. Paulina Chrzanowska (1894-1939) była drugą żoną prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego. Wacław i Maria Formanowiczowie mieszkali przy ul. Wspólnej 29 m. 8. Maria Formanowiczowa z Kotarskich mieszkała tam jeszcze w czasie okupacji hitlerowskiej⁵. Zmarła w 1949 roku. Została pochowana w grobie rodzinnym Chrzanowskich na Starych Powązkach. Po jej śmierci Wacław ożenił się z wdową Salomeą *primo voto* Piechnik z domu Kucharek. Ślub odbył się w Radomiu 26 lutego 1949 roku⁶.

Wacław Formanowicz zmarł 8 lutego 1953 roku. Został pochowany w grobie rodzinnym na cmentarzu przy parafii św. Wacława w Radomiu.

¹ USC Gostyń, akt urodzenia nr 293/1886.

² AP w Poznaniu, karta meldunkowa Wacława Formanowicza.

³ Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie, akta osobowe W. Formanowicza.

⁴ AAW, księga zaślubionych parafii pw. św. Aleksandra w W-wie, poz. 360/1920.

⁵ Amtliches Fernsprechbuch für das Generalgouvernement (*Urzędowa Książka Telefoniczna dla Generalnego Gubernatorstwa*), Deutsche Post Osten, 1942 ; str. 169.

⁶ USC Radom, akt ślubu nr 198/1949.

**Ppor. Waclaw Formanowicz w składzie dowództwa
205 Ochotniczego Pułku Piechoty im. J. Kilińskiego
w czasie przygotowań do obrony Warszawy w 1920 r.**

W lipcu 1920 roku, w obliczu zagrożenia bytu odrodzonej Rzeczypospolitej przez postępującą nawałę bolszewicką, rozpoczęto, pod egidą Inspektoratu Armii Ochotniczej, formowanie oddziałów w celu obrony kraju. Utworzony w tym czasie 205 pułk piechoty składał się z ochotników a organizowały go kadry trzech zapasowych, legionowych pułków piechoty: 32, 36 i 5, stacjonujących wówczas w Warszawie.

Pierwsze prace organizacyjne rozpoczęły się na początku lipca 1920 roku, a już 19 lipca Dowództwo Okręgu Generalnego Warszawa wydało rozkaz l. dz. tj. 5887, Org. na podstawie którego nakazano „formowanie baonów [batalionów] I/205 i II/205. Liczba ochotników przy każdym baonie zapasowym nie może przekraczać 1200 - 1500 ludzi...” (skrótów cyfrowe oznaczały bataliony 1 i 2 należące do pułku 205). W tymże rozkazie została ogólnie unormowana sprawa obsady stanowisk oficerskich: „stanowiska dowódców od baonu wzwyż obsadza Ministerstwo Spraw Wojskowych. Numeracja baonów: numer baonów ochotniczych odpowiada numerowi baonu zapasowego z dodaniem liczby 200. Pułki ochotnicze noszą numer tych baonów zapasowych z dodaniem liczby dwieście, przy których formuje się dowództwo pułku.”

Kompanie 1 i 2 należące do I batalionu zostały umieszczone w Szkole Handlowej im. Zielińskiego przy ulicy Koszykowej 9 oraz w szkole im. Królowej Jadwigi w alejach Ujazdowskich. W tych ostatnich „koszarach” mieściło się również dowództwo batalionu. W dniu 23 lipca rozpoczęto formowanie 3 kompanii, która otrzymała rejon kwaterunkowy wspólny z 2 kompanią. Rozkaz pułkowy nr. 1. z dnia 25 lipca 1920 r. zatwierdził obsadę I batalionu w sposób następujący:

dowódca batalionu - kpt. Wilczyński Adam
adiutant - ppor. Kraśnicki Jan
dowódca kompanii 1. - ppor. Mikoś Władysław
subaltern⁷ - ppor. Pieczka Jan
dowódca kompanii 2. - ppor. Białous Stefan
subaltern - ppor. Damasiewicz Roman
dowódca kompanii 3. - ppor. Formanowicz Waclaw
subaltern - ppor. Szuwajew (Rejtan) Aleksander
dowódca kompanii 4 - ppor. Jakóbowski Jan
lekarz batalionu - por. lek. Janiślawski Jan
oficer gospodarczy batalionu - Szymański Władysław (urzędnik wojskowy XI stopnia)

Stan pierwszego batalionu w chwili wyjścia w pole wynosił (poza wymienionymi oficerami) 853 szeregowych, w tym 35 podoficerów. W przedstawionym wyżej pierwotnym składzie dowództwa I batalionu następowały później zmiany. Do batalionu wcieleni zostali ppor. Marian Güntner⁸, który objął czasowo dowództwo 3 kompanii (za ppor. Waclawa Formanowicza ?), oraz ppor. Zwoliński, który otrzymał dowództwo 4 kompanii⁹.

* * *

Waclaw Formanowicz nie został ujęty w żadnym z Roczników Oficerskich wydawanych przez Ministerstwo Spraw Wojskowych począwszy od 1923 aż do 1939 r.

⁷ mianem „subaltern” oznaczano wówczas młodszych oficerów kompanii

⁸ Ppor Marian Güntner znany pod pseudonimem „Marian Rentgen” (ur. 23 czerwca 1888, zm. 1940) - warszawski piosenkarz i aktor rewiowy. Ukończył studia na Uniwersytecie Lwowskim na wydziale farmacji (1909-1912). Został zamordowany w Katyniu.

⁹ Opracowano na podst. Mond BS, Gintel J, *Historia 205 pułku piechoty ochotniczej im. Jana Kilińskiego*, Warszawa 1932